

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

เป้าหมายสำคัญของศิลปศึกษา คือการมุ่งเสริมความเจริญงอกงามของผู้เรียน ผลงานศิลปะของเด็กล้วนแสดงให้เห็นถึงระดับความเจริญงอกงามของเด็กที่มีอยู่ การส่งเสริมความเจริญงอกงามหรือพัฒนาการของเด็ก จึงใช้กิจกรรมศิลปศึกษาเป็นเครื่องมือสู่เป้าหมาย โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1982: 53-64) ได้แบ่งประเภทของพัฒนาการที่ผ่านกิจกรรมศิลปศึกษาไว้ 7 ประเภท คือ พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Growth) พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Growth) พัฒนาการทางร่างกาย (Physical Growth) พัฒนาการทางการรับรู้ (Perceptual Growth) พัฒนาการทางสังคม (Social Growth) พัฒนาการทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Growth) และพัฒนาการทางสร้างสรรค์ (Creative Growth) โดยเฉพาะพัฒนาการทางสุนทรียภาพนั้น โลเวนเฟลด์ ย้ำว่า "เป็นส่วนที่สมบูรณ์ของการศึกษาอย่างแท้จริง"

พัฒนาการทางสุนทรียภาพสามารถส่งเสริมได้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ (art appreciation) เพราะความซาบซึ้งในศิลปะ (art appreciation) เป็นการปลูกฝังให้บังเกิดการรู้คุณค่าทางสุนทรียภาพ (สงวน รอดบุญ, 2514: 13) ฉะนั้นการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะจึงมีความสำคัญที่ควรจะได้จัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้มีพัฒนาการควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตทางด้านอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน

ประโยชน์ของการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะอีกประการหนึ่ง คือการมุ่งพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการพูด ทักษะการสื่อสารความรู้สึกลงทางศิลปะ การรู้ค่าด้านความงาม และยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย (Mattil and Marzan, 1981: 23) นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกทักษะการมองอีกด้วย คือ การมองศิลปะเราจะต้อง

เปิดจิตใจของเราทั้งหมดเพื่อซึมซาบความงามในทุก ๆ ด้านของงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นความงามเชิงรูปแบบ (form) และความงามเชิงเนื้อหา (content) ก็ตาม (Zelanski and Fisher, 1991: 12)

การส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ เป็นการฝึกให้นักเรียนบริโภคศิลปะอย่างมีรสนิยมในอนาคต เพราะเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาจะมีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่เป็นศิลปินได้ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้บริโภคศิลปะ ดังนั้นการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะที่ได้รับการส่งเสริมก็จะถูกนำไปใช้ในการเลือกสรรสิ่งของและจัดตกแต่งสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันการมีรสนิยมที่ดี การรู้จักแยกแยะสิ่งที่เหมาะสม และการเกิดความพึงพอใจในความงามเป็นเป้าหมายของการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ (Schulth, 1954: 2)

การสอนการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะในโรงเรียนทำได้หลายวิธี สิ่งที่ต้องคำนึงที่สุด คือ การทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นไปอย่างน่าสนใจ เพราะถ้านักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายก็จะพลอยทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนเรียนรู้คุณค่าศิลปะไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ได้

การวิจารณ์ศิลปะ (Art criticism) เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะได้ เป้าหมายของการวิจารณ์ศิลปะประการหนึ่ง คือ ความพึงพอใจ เพราะการได้รู้รายละเอียดในงานศิลปะ มีส่วนช่วยทำให้เกิดการยอมรับงานชิ้นนั้นเป็นเบื้องต้น เมื่อได้วิเคราะห์แยกแยะอย่างมีขั้นตอน และมีระบบก็ยิ่งทำให้รู้ความหมาย และเกิดความพอใจยิ่งขึ้น การวิจารณ์ศิลปะจึงเป็นผลทางปริมาณที่ช่วยสร้างความพึงพอใจในงานศิลปะ (กรมวิชาการ, 2532: 1) ความเห็นนี้สอดคล้องกับ สไตน์สปริงและสตีล (Stinespring and Steele, 1993: 9) ซึ่งกล่าวว่า วิธีหนึ่งที่จะให้เด็กมีความชื่นชมศิลปะ คือให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะ โดยการจัดให้มีกิจกรรมการวิจารณ์ศิลปะ ในทำนองเดียวกันเฮอริวิทซ์ (Hurwitz, 1977: 12) กล่าวว่า กระบวนการวิจารณ์ (Critical Process) มีความสำคัญต่อการสอนการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะฐานะที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม และมีความสนุกสนานได้

เฟลด์แมน (Feldman, 1982 : 457) กล่าวว่า เป้าหมายหลักของการวิจารณ์ศิลปะ คือ การสร้างความเข้าใจในคุณค่าของงานศิลปะด้วยวิธีการมองควบคู่กับการ

คิด คนดูงานศิลปะที่ได้รับการฝึกฝนมาก่อน จะพบข้อมูล และรายละเอียดอันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์คุณค่าที่มีอยู่ในงานศิลปะนั้น ๆ

แนวทางการสอนที่เรียกว่า ศิลปศึกษาเชิงหลักการพื้นฐาน (Discipline-based Art Education) มีหลักสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) การวิจารณ์ศิลปะ (Art criticism) ประวัติศาสตร์ศิลปะ (Art history) ผลงานศิลปะ (Art production) หลักการทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการที่จะเข้าใจ และซาบซึ้งในคุณค่าศิลปะ (Silverman, 1989: 13)

การมีสื่อการเรียนที่ดี และเหมาะสมในการสอนการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะก็เป็นสิ่งจำเป็น เฮอร์วิทซ์ (Hurwitz, 1977: 39-117) ได้รวบรวมไว้ดังนี้ เทคนิคการแสดงความคิดเห็น (ภาษาและศิลปะ) (Discussion Techniques : Language and art) เกมการมอง (Visual games) เกมขยายต่อ (Extended games) การแสดงสดบทบาทสมมุติ (Role playing through improvisation) การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ (Museum approaches) ศิลปะปฏิบัติ (Studio approaches) และสื่อการเรียนที่ควรใช้คือ ภาพสีสไลด์ และภาพยนตร์ (Print, slide and film programs) โทรทัศน์ (Television) ศิลปิน (Artist) และหนังสือแบบเรียน (Textbooks) โดยเฉพาะหนังสือแบบเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะนั้น เขากล่าวเพิ่มเติมว่าควรคำนึงถึงคุณภาพของหนังสือมีภาพศิลปกรรมที่มีสีสันสวยสด ราคาพอสมควร มีข้อมูลเกี่ยวกับภาพศิลปกรรมต่าง ๆ มีกิจกรรมที่让孩子ได้มีประสบการณ์ตรงในการแสดงออก กิจกรรมการติดต่อสื่อสาร กิจกรรมการประเมินด้วยตนเอง และการวิเคราะห์ศิลปะ นอกจากนั้นควรให้แนวคิด เทคนิค ยุทธวิธีการสอนวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์ต่อการสอนเรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะด้วย

หนังสือแบบเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยเฉพาะแบบเรียนศิลปศึกษา เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ จำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้เด็กอยากศึกษา แบบเรียนที่ดีจะต้องมีภาพประกอบ เพราะระดับความซึ้นชมและความสนใจของเด็ก ๆ ต่อภาพประกอบล้ำหน้าความสามารถในการอ่าน ความสำคัญของภาพไม่เพียงแต่จะดึงดูดความสนใจเท่านั้นแต่ได้สร้างความเข้าใจในเนื้อเรื่องพอ ๆ กับการอ่านหนังสือ เด็ก "อ่าน" ภาพเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

อ่านหนังสือ" (Huck and Young, 1961: 88) ภาพช่วยปลูกเร้าความสนใจ และเพิ่มจินตนาการของเด็ก ภาพประกอบที่ที่จะต้องสอดคล้องกับความต้องการตามระดับพัฒนาการของเด็ก เด็กชายหรือเด็กหญิงต้องการเห็นภาพเด็กคล้าย ๆ พวกเขาในหนังสือเด็กอยากเห็นโลกของพวกเขาสะท้อนอยู่ในหนังสือ (Bicknel and Trotmen, 1988: 30)

ภาพประกอบในหนังสือแบบเรียนสามารถให้ประสบการณ์ศิลปะแก่เด็กได้ ดังคำกล่าวของเฮเวท และรัช (Hewett and Rush, 1987: 42) ว่า การใช้หนังสือภาพสอนเรื่องสุนทรียะ สามารถทำให้เด็กเข้าถึงหลักการพื้นฐานทางศิลปะได้ เช่น หลักการเรื่องเส้น รูปร่าง สี พื้นผิว และคุณค่าของสี จนกระทั่งถึงหลักการที่สูงขึ้น เช่น ความสมดุลย์ จังหวะ การจำลอง ความตัดกัน และความหลากหลายทางศิลปะ

หนังสือแบบเรียนภาพประกอบยังเป็นสื่อการเรียนทางศิลปะสำหรับนักเรียนที่ไม่มีโอกาสได้ดูศิลปะของจริง เพราะนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ไกลจากเมืองใหญ่ และน้อยนักที่จะมีโอกาสได้ไปเที่ยวพิพิธภัณฑ์หรือห้องโชว์ศิลปะ แต่นับว่าโชคดีที่ยังมีหนังสือภาพให้เด็กดู ภาพประกอบจึงเป็นสื่อสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจจากการมองศิลปกรรมของเด็ก (Lechner, 1993: 34)

ฉะนั้น การส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะโดยบรรจุเนื้อหาที่เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนลงในหนังสือแบบเรียนฯ ซึ่งเป็นหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 11 ปี จึงเป็นแนวทางหนึ่งซึ่งเป็นผลดีต่อนักเรียนและครูที่ใช้แบบเรียนฯ นี้ เป็นสื่อการเรียนการสอน, เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรม, เป็นสมุดภาพภาพศิลปกรรม และเป็นตำราที่ปรับเนื้อหาให้อ่านสนุกชวนติดตาม จึงถือว่า แบบเรียนฯ เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังประหยัดเงินเวลา และแรงงานอีกด้วย

ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายในการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาหลักการ และแนวทางการสอนการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา แล้วบรรจุลงในสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในที่นี้คือ แบบเรียนศิลปศึกษาซึ่งพัฒนาขึ้นมาเพื่อการเรียนการสอนการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการสอนศิลปศึกษา เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะของไทยพบว่ายังไม่ได้มาตรฐาน และคุณภาพของแบบเรียนศิลปศึกษาสมควรได้รับการปรับปรุงพัฒนาดังจะได้อีกต่อไป

การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ (Art appreciation) ตามหลักการสากลโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษานั้นต่างจากหลักสูตรของไทยมาก กล่าวคือ วินสโลว์ (Winslow, 1942: 272) ได้กล่าวว่า "ในระดับประถมศึกษา ควรส่งเสริมให้รู้จักประเมินคุณค่า เข้าใจ และมีประสบการณ์ศิลปะ หรือการได้แสดงออกทางศิลปะด้วยการตระหนักรู้อันละเอียดอ่อนของจิตใจสู่การประเมินค่าหรือรู้คุณค่าความงาม" เฮอร์วิทซ์ (Hurwitz, 1977: 13-15) กล่าวว่า "การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะในระดับศึกษามือถือประกอบด้วย 2 ชนิด คือ 1. อารมณ์ (emotional type) เป็นอารมณ์ที่ชื่นชมจากความปิติ และความซาบซึ้งความงามในงานศิลปะ อันมีพื้นฐานทางด้านประสบการณ์ 2. สติปัญญา (intellectual type) คือการรับรู้สู่การชื่นชม ซึ่งมีพื้นฐานจากความเข้าใจในเรื่องหลักการ และเทคนิควิธีการสร้างงาน"

พร้อมกันนี้ เฮอร์วิทซ์ ได้นำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะในระดับประถมศึกษาซึ่งมีหลักการ 3 ประการ ดังนี้

1. วิธีการเชิงข้อเท็จจริงวิทยา (Phenomenological approach) เป็นกระบวนการ วิเคราะห์ศิลปะ 3 ขั้นตอน คือ การพรรณนา (description) การวิเคราะห์ (analysis) และการแปลความหมาย (interpretation)
2. วิธีการเชิงศึกษาเกี่ยวเนื่อง (Associative approach) เป็นการศึกษาทางอ้อม กล่าวคือ การศึกษาชีวประวัติศิลปิน หรือ เกร็ดประวัติเกี่ยวกับศิลปกรรมต่าง ๆ
3. วิธีการทางความรู้สึกหลากหลาย (Multisensory approach) เป็นการศึกษาเน้นความรู้สึกตอบสนองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังการชมงานศิลปะ หรือ ศึกษาปฏิบัติการทางความรู้สึกหรือการตอบสนองต่องานศิลปะ

เมื่อนำหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีข้างต้นมาประกอบการพิจารณาแนวทางการสอนศิลปศึกษา เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง

พ.ศ. 2533) พบว่ายังไม่ชัดเจน และไม่ตรงตามหลักการการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ ในส่วนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นั้น หลักสูตรได้อธิบายไว้ดังนี้

คำอธิบาย ฝึกสะสมสิ่งของ รวบรวมผลงานศิลปะต่าง ๆ เพื่อจัดงานการแสดง ทางศิลปะอภิปรายซักถาม เพื่อให้ได้แนวคิดในการจัดงานการแสดงทางศิลปะ สรุป กำหนดแนวปฏิบัติ

ฝึกจัดงานแสดงทางศิลปะด้วยการเลือกสถานที่จัด วางแผนการทำงาน เตรียม บุคลากร เลือกสรรงานศิลปะ ประดับตกแต่งโดยใช้กระบวนการทางศิลปะ

อภิปรายผลของการปฏิบัติ บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการจัดงานแสดงทางศิลปะ สืบหาข้อบกพร่อง ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

เพื่อให้เห็นคุณค่าของงานศิลปะ ชื่นชมในผลงานที่จัดแสดง มีความมั่นใจในการ ทำงาน มีนิสัยในการทำงานร่วมกัน รู้จักวางแผนในการทำงาน

จากคำอธิบายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เนื้อหาโดยสรุปมิได้เน้นในเรื่องการนำ เสนอกิจกรรมเพื่อให้เด็กเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ หรือชื่นชมศิลปะเป็นหลักใหญ่ แต่เน้นเรื่อง การทำงานกลุ่ม และการวางแผนจัดการมากกว่า ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียน และผู้สอนศิลปะซึ่ง ยึดคำอธิบายของหลักสูตรนี้มีความสับสนและปฏิบัติผิดเป้าหมายตามหลักการสากลเรื่องการ เรียนรู้คุณค่าทางศิลปะได้ ปัญหาที่ พระศักดิ์ เทพไตรรัตน์ (2534) ได้ศึกษาพบว่าครูผู้สอน ศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความสามารถในการเตรียมการสอนอยู่ในสภาพไม่ดีพอเนื่อง จากขาดความเข้าใจเนื้อหาศิลปศึกษาในหลักสูตร และแผนการสอน

สิ่งที่ช่วยให้นักเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งคือ สื่อการเรียน ครูผู้ สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความต้องการส่งเสริมด้านสื่อการเรียนเป็นจำนวนมาก (พิภพ ปิติ, 2533 และบรรจง บุญการี, 2532) แบบเรียนศิลปศึกษาก็เป็นสื่อการเรียน อย่างหนึ่งที่ช่วยครูได้มาก ถ้าแบบเรียนศิลปศึกษามีคุณภาพพอเพียงก็จะเป็นผลดีต่อการเรียน การสอน ในทางตรงข้าม ถ้าแบบเรียนขาดคุณภาพก็จะทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้ จริงได้

นักการศึกษาหลายท่านต่างให้ความเห็นว่าแบบเรียนของไทยปัจจุบันยังต้องปรับปรุงอีกมาก "เพราะปัจจุบันทั้งรัฐ และเอกชนแข่งกันทำแบบเรียนในราคาถูก มีการลอกเลียนแบบกันไปมาจนกลายเป็นฉบับย่อที่ไม่ได้ให้ความรู้กับนักเรียน กลับสอนให้เด็กท่องจำเพียงอย่างเดียว" (ก่อ สวัสดิ์พานิชย์, 2535: 18) นอกจากนั้นปัญหาที่พบคือ "หนังสือเรียนไม่มีจำหน่าย หนังสือเรียนพิมพ์ผิดพลาด หนังสือเรียนมีเนื้อหาไม่ครบถ้วน หนังสือเรียนไม่ถูกต้องไม่ทันสมัยบางเล่มมีรูปโป๊ในหนังสือเรียน บ้างมีราคาแพง กระทรวงศึกษาธิการ เปลี่ยนหนังสือบ่อยที่ใช่แล้วน้องใช้ไม่ได้ หนังสือเรียนมีคุณภาพต่ำ ขาดง่าย" (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2536: 7) จากการศึกษาวิจัยพบว่าแบบเรียนประกอบภาพของไทยมีการเปลี่ยนแปลง เฉพาะเนื้อหาส่วนรูปแบบยังคงเดิม ครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรเพิ่มจำนวนภาพประกอบ และทำภาพประกอบให้น่าสนใจมากกว่านี้ (เยาวนันท์ เขญูรัตน์, 2523)

แบบเรียนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาที่มีปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกับวิชาอื่น ๆ ปัญหาหนึ่งสืบเนื่องมาจากกระทรวงศึกษาธิการมีแนวนโยบายในเรื่องหนังสือแบบเรียนตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง "นโยบายการใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน" ลงวันที่ 18 เมษายน 2533 ความตอนหนึ่งว่า "กระทรวงศึกษาธิการสงวนเฉพาะการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือ และแบบฝึกหัดในระดับประถมศึกษาไว้ เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษา และความเป็นเอกภาพทางการศึกษา" (กรมวิชาการ, 2533: 15)

แบบเรียนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษานั้น กระทรวงฯ ห้ามเอกชนผลิตเช่นเดียวกับวิชาอื่น ๆ แต่วิชาอื่น ๆ กระทรวงฯ พิมพ์ออกมาจำหน่ายและแจก แต่วิชาศิลปศึกษา กระทรวงฯ ไม่ได้พิมพ์ เมื่อไม่มีแบบเรียนฯ ของกระทรวงฯ ใช้ ผู้เรียนจึงหันไปใช้ของเอกชนซึ่งเลี้ยงชีพได้ว่าแบบเรียนเป็นหนังสือเสริมการเรียนมีเนื้อหา เน้นการท่องจำ และการทำแบบฝึกหัดมาก ในส่วนของการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะนั้นแบบเรียนของเอกชนมักมีกิจกรรมให้ผู้เรียนลอกเลียนแบบภาพที่ปรากฏในหนังสือ และใช้ได้ครั้งเดียว เนื่องจากมีการปฏิบัติกิจกรรมและทำข้อสอบลงในหนังสือด้วย วิธีการนี้เป็นการมุ่งทางธุรกิจของเอกชนผู้จัดพิมพ์มากจนเกินไป ทำให้ผู้เรียนใช้ครั้งเดียวได้กรุ่นต่อไปต้องซื้อใหม่ทุก ๆ ปี

ส่วนในด้านคุณภาพของแบบเรียนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาของเอกชนนั้น จากการสำรวจของผู้วิจัย เมื่อเดือนกันยายน 2535 จำนวน 24 เล่ม 4 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช (ทวพ.) สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช (วพ.) สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ (ศสว.) และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ (อจท.) เกณฑ์การวิเคราะห์ เนื้อหาแบบเรียนได้ดัดแปลงมาจากเกณฑ์ของ นิโคลส์ และโอเชา (Nichols and Ochoa, 1971) อ้างในศักดิ์ศรี ปาณะกุล, 2521: 100-104) และเกณฑ์การวิเคราะห์ภาพประกอบ ในหนังสือแบบเรียนของ สมิท (Smith, 1966, อ้างใน ศักดิ์ศรี ปาณะกุล) ดังนี้

1. ด้านอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอน เช่น ภาพประกอบ การสรุปเนื้อหา และ คำถามท้ายบทมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 47.5
2. ด้านสาระความรู้ เช่น เนื้อหา กิจกรรมต่าง ๆ เช่น เขียนภาพ พิมพ์ภาพ การปั้น ประดิษฐ์ฯ สานถักทอ การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ เป็นต้น คำศัพท์สำนวนและ เนื้อหาที่เหมาะสมกับวัย มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 74.2
3. ด้านสาระด้านสติปัญญา เช่น เนื้อหาที่สอดคล้องกับประสบการณ์, ความสนใจ ความรู้ใหม่ ๆ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59.8
4. ด้านลักษณะการจัดทำรูปเล่ม เช่น ปก คุณภาพกระดาษการพิมพ์ขนาดและความชัดเจนของอักษร เป็นต้น มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 73.5

(ดูรายละเอียดภาคผนวก ข ตารางที่ 1)

จะเห็นว่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างดี ส่วนด้าน อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนนั้นมีคะแนนเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ และด้านสาระด้านความรู้ แม้จะมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 71.2 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี แต่ถ้าดูข้อย่อยโดยเฉพาะเรื่องกิจกรรม การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะนั้น มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 25 เท่านั้น จึงสรุปว่า คุณภาพของ แบบเรียนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาบางด้านยังไม่ดีนักสมควรได้รับการปรับปรุงพัฒนาเพื่อ เป็นแนวทางในการใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบเรียนทางศิลปศึกษา เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการสอนศิลปศึกษา เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการสอนซึ่งใช้แบบเรียนซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบการสอนกับการสอนปกติ

สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนที่ได้รับการสอนศิลปศึกษา เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะโดยใช้แบบเรียนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีสอนปกติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแหลมทอง ต.ไร่โคก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 จำนวน 60 คน
2. เนื้อหาศิลปศึกษาที่ใช้ในการทดลอง เป็นเนื้อหาที่นำเค้าโครงมาจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หน่วยที่ 6 เรื่อง การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ หมายถึง ความชื่นชมในศิลปะหรือความซาบซึ้งในศิลปะ เป็นความพึงพอใจ และนิยมในศิลปกรรม การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะเป็นพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยการมีประสบการณ์ทางศิลปะเป็นส่วนช่วยเพิ่มพูนทักษะการมองให้เห็นความงามลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. แบบเรียนศิลปศึกษา หมายถึง หนังสือที่บรรจุเนื้อหา และรูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ

3. การพัฒนาแบบเรียน หมายถึง การปรับปรุงแบบเรียนศิลปศึกษาที่มีอยู่เดิมให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพเหมาะแก่การนำไปใช้ในการสอนมากขึ้น การพัฒนาแบบเรียนศิลปศึกษาในที่นี้ มุ่งทั้งทางด้านรูปแบบ เช่น รูปเล่ม, ภาพประกอบ และการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นนิยายสนุกสนาน และด้านเนื้อหา เช่น เรื่องราว, กิจกรรมการสอน และหลัก การด้านการสอนการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะผ่านกิจกรรมการวิจารณ์ เป็นต้น

4. วิธีสอนโดยการใช้แบบเรียนฯ ประกอบการสอน หมายถึง วิธีสอนที่ให้ความสำคัญกับแบบเรียนฯ กิจกรรมต่างๆ ได้ถูกกำหนดไว้ในแบบเรียนฯ นักเรียนสามารถอ่านทำความเข้าใจและทำแบบฝึกหัดได้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ดูแล อธิบายเพิ่มเติมเท่าที่จำเป็น และกำหนดงานให้นักเรียนทำตามลำดับเท่านั้น

5. วิธีสอนปกติ หมายถึง การสอนที่ครูโดยทั่ว ๆ ไปมักใช้สอนเป็นการสอนแบบบรรยายประกอบการใช้สื่อการสอน เช่น ภาพ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. หนังสือแบบเรียนศิลปศึกษา เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการปะติดรูปภาพลงในกระดาษที่บรรจุเนื้อหา การจัดทำด้วยวิธีการดังกล่าวอาจทำให้ผลการวิจัยแตกต่างออกไปได้

2. เนื่องจากการจัดทำแบบเรียนครั้งนี้ไม่ได้พิมพ์ด้วยระบบออฟเซตแต่ใช้วิธีพิมพ์อักษรลงในหน้ากระดาษ แล้วนำไปถ่ายเอกสาร จึงมีข้อจำกัดด้านการจัดหน้ากระดาษ และการออกแบบตัวอักษรแบบเรียนนี้จึงใช้เฉพาะการวิจัยนี้ อาจจะไม่สอดคล้องกับการผลิตเพื่อจำหน่าย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางการสอนศิลปศึกษา เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะหรือความชื่นชมศิลปะระดับประถมศึกษาที่ถูกต้องตามหลักสากล เพื่อเป็นแนวทางให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. ได้แบบเรียนศิลปศึกษา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบจนมั่นใจได้ว่ามีคุณภาพ
เหมาะแก่การนำไปใช้สอน ด้านเนื้อหา และรูปแบบที่สอดคล้องกับความสนใจของเด็กเพื่อให้
ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแบบเรียนฯ ทั้งภาครัฐ และเอกชนได้ใช้เป็นแนวทาง
ในการจัดทำแบบเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย